

Emlékezetzavarok

*Önéletrajzi – 232-248

Amnézia – 369-401

Sérülések

- **Temporális** lebeny
az emlékek képződését és fennmaradását érinti
- **Frontális** lebeny
az emlékezet stratégiavezérelt (gondolkodás jellegű)
folyamatai károsodnak: téves emlékezés, idői dezorganizáció,
konfabuláció

- konfabuláció – önéletrajzi infok hamisak, de nem szándékosan félrevezetőek,

pl. R. R. beteg kétoldali frontálislebenszövet-sérülés autóbaleset következtében, eszméletlen – történet az autóbaleset utáni eseményekről)

*

Az emlékezet nem egységes

Amnéziás betegek: szelektív sérülés

- 369-370 o. – Malcolm Meltzer klinikai pszichológus esete

Az emlékezet nem egységes

Amnéziás betegek: szelektív sérülés

- **Procedurális/implicit/nem deklaratív emlékezet** – nem sérül
nem tudatos
  - perceptuális előfeszítés
  - habituáció
  - kondicionálás (pl. fényinger és pislogás)
  - motoros készségek= tudni hogyan
az eredeti tapasztalathoz nincs hozzáférés
- **Deklaratív/explicit/szándékos emlékezet** – sérül
tudatos
  - tények: nevek, helyek, dátumok
  - életesemények, eredeti tapasztalatok=tudni, mit

Deklaratív emlékezet sérülése: retrográd, anterográd és az epizodikus amnézia

- Emlékezeti veszteség
- Oka: fejet érő ütés, elektrokonvulzív sokk, agyi fertőzések (encefalitisz), stroke, öregedés (szenilis demencia), alkoholizmus, agyműtét

- **Retrográd amnézia:**

az emlékezeti veszteség a trauma előtt történeteket érinti
anterior temporális lebeny sérül

- **Anterográd**

a sérülés utáni dolgokra nem emlékszünk
hippokampusz sérülés

A kettő gyakran együtt jár

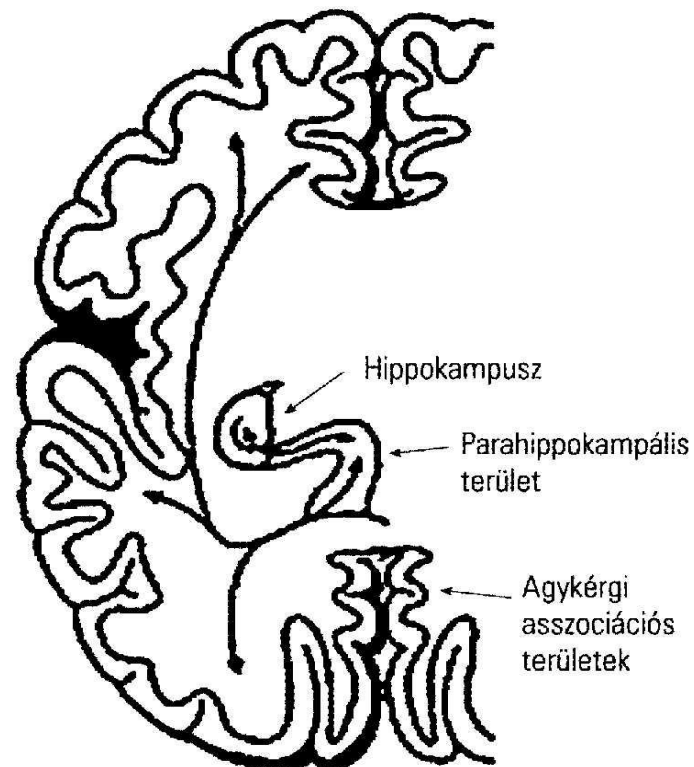
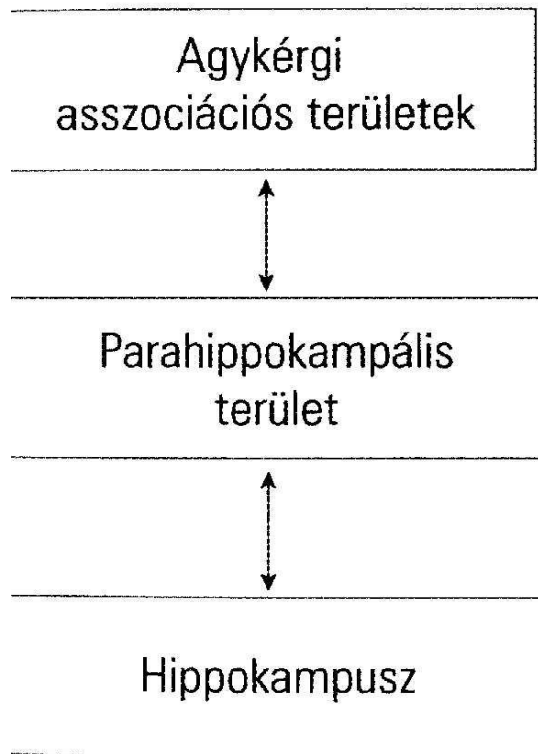
- **Epizodikus amnézia**

csak az epizodikus alrendszer sérül

(K. C. – tudta, hogy évekig egy biz. házban lakott, de emlékeket nem tudott róla felidézni, rokonait stb. sem ismerte fel)

Eseményemlékek sérülése

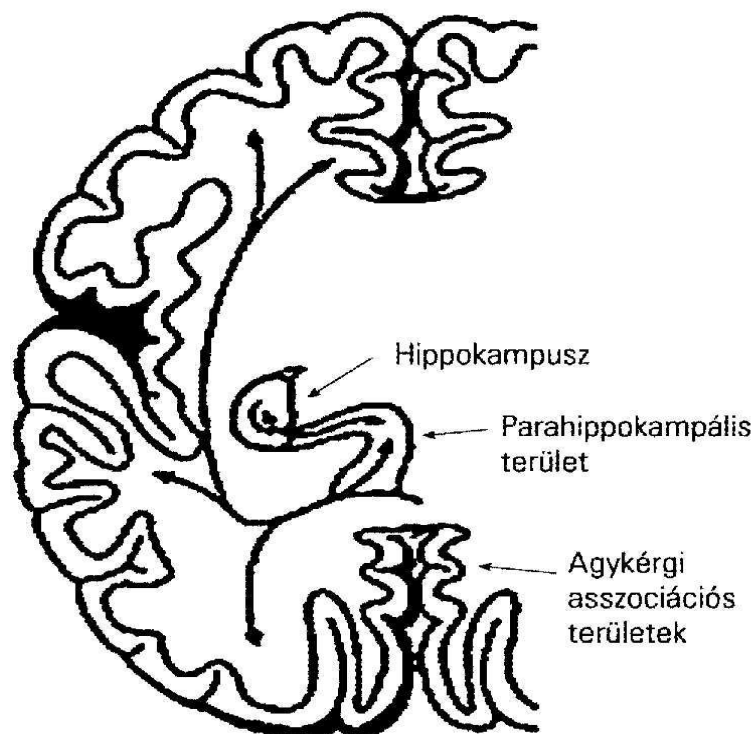
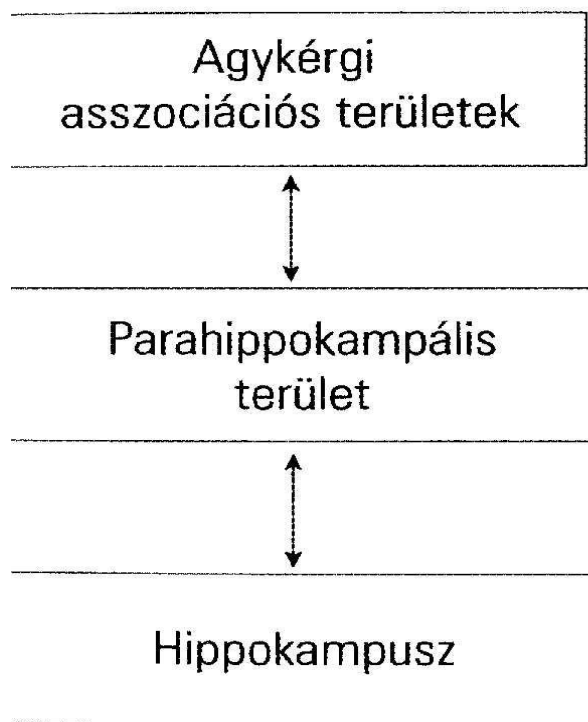
- Epizodikus amnézia
- Koragyermekkori fejlődési amnézia az epizodikus emlékezet szelektív sérülése

Hippokampális-kortikális deklaratív memóriarendszer

A deklaratív emlékezeten belül elválnak az esemény és a tudás.

- tudás, szemantikus emlékezet – parahippokampális terület (gazdag kapcsolatok az asszociációs területekkel)
- Események - hippocampusz

ANTEROGRÁD AMNÉZIA

- H.M. nevű beteg: az emberi elme és ezen belül az emlékezet nem egységesen működik
  - Epilepsziás betegség
  - Műtét, temporális lebeny, hippokampusz eltávolítása
- *68-70. old

Anterográd amnézia:

az összes képességét elvesztette, hogy új információt tanuljon

A deklaratív emlékezet sérülése: amnézia

- HM: temporális lebenyirtás után
  - intellektusa, nyelvi és gondolkodási képessége nem változott
  - emlékezeti képessége alig romlott
  - rövididejű emlékezete nem romlott
  - Számterjedelem, Peterson-feladat, recenciahatás normális
- de:
  - ?a tényekre, személyes eseményekre vonatkozó emlékezet leromlott
  - az újabb eseményeket nem tudta megjegyezni
  - Bizonyos motoros készségeket el tudott sajátítani
  - retrográd és anterográd tünetek
= a deklaratív emlékezet sérült

H.M.

- Retrográd amnézia:
Rosszul emlékezett a műtét előtti eseményekre, de gyermekkori emlékeit nem érte veszteség
  - Korszakov szindróma:
hasonló hatás
- > A temporális lebeny és a kapcsolódó struktúrák sérülése retrográd és anterográd amnéziát okozhat

ALKOHOLOS KORSZAKOV- SZINDRÓMA

- Anterográd amnézia
- új emléknymokat képtelen létrehozni
- Múltbeli eseményeket fel tud idézni
- Kitölti az emlékezeti hézagokat
- B1-vitamin hiány
- táplálkozási deficit

- Frontális lebeny is károsodik sokszor (munkamemória és rövid távú emlékezet probléma)

- **Poszttraumatikus amnézia**

- súlyos agyrázkódás, fejsérülés után

- Anterográd amnézia

- Feltisztul

- **Tranziens globális amnézia**

- Hirtelen nem tudunk új emlékeket kialakítani és előhívni

- Oka ismeretlen

- Gyorsan elmúlik

- **Hippokampusz** sérülés esetén egy nagyon meghatározott tudás az, amelyet az amnéziások képtelenek felidézni
- Képtelenek új emlékezeti rekordokat létrehozni
- A meglévő emlékezeti rekordokat képesek erősíteni és ezért jelentkezik náluk a **priming**
- A hippokampusz léziót szenvedett emberek az új, deklaratív információ megtanulásában szelektív deficitet mutatnak
- Néha további információkat tudunk előhívni, a különböző előhívási feltételek ismeretének felhasználásával

- Az amnéziások normális priming (perceptuális vagy ismétlési előfeszítés) hatást mutatnak.
- Számos készség megtanulására képesek
pl. rotációs követési feladat, tükör-olvasás, tükör-rajzolás, ujj útvesztő
Normális tanulási görbét mutatnak, de nem emlékeznek arra, hogy látták a feladatot.
- **Phelps**
az amnéziások bármilyen „olyan készség megtanulására képesek, amely nem igényli a hosszútávú emlékezetből az információ explicit módon való előhívását
- **Cohen 1985**
A készségek tanulása egy másfajta tanulás, amely az amnéziás betegek esetében sértetlen marad

- **Graf, Squire, Mandler 1984**

1. Szólista tanulása, pl. sajt...

2. Teszt

- a/ szabad felidézés

- b/ felidézés kulcsingerrel

- sa- melyik szó kezdődött így

- c/ kiegészítés

- sa... mondjon bármilyen szót, ami így kezdődik

- Szabad felidézés: egészségesek jobbak

- Kiegészítés: amnéziások jobbak

Mit tudnak az amnéziások?

- a. ACÉL, utána AC__ (találjanak ki egy szót, ami így kezdődik)
- b. ACÉL, utána AC__ (emlékezzenek rá, milyen szavakat láttak korábban)

a. Amnéziások is jól teljesítenek

Tükörírással leírt szavak kiolvasásának tanulása

Mesterséges nyelvtani szabályok megtanulása

Üzem irányítását szimuláló komplex rendszer működtetése

A perceptuális részletek javítják az amnéziás betegek felismerési emlékezetét

AMNESZTIKUS SZINDRÓMA

- Epizodikus emlékezet jelentősen károsodik
- Más kognitív funkciók épek maradnak általában
- Temporális lebenyt, frontális lebenyt és a hippocampuszt összekötő hálózat sérül
- Okok: alkoholos Korszakov-szindróma, kétoldali agysérülés, oxigénhiányos állapot vagy központi idegrendszeri fertőzés
- Más kognitív zavarok is felléphetnek
- Munkamemória és szemantikus emlékezet általában ép
- Szemantikus emlékezet gyarapítása általában problémás
- Implicit emlékezet jó (priming, procedurális tanulás, klasszikus kondicionálás)
- Felejtés üteme általában normális

RETROGRÁD AMNÉZIA

- zavarok az önéletrajzi emlékezet személyes és szemantikus szintjén
- Anterográd és retrográd gyakran együtt jár

Módszerek:

- Rövid ideig híres emberek fényképeinek felismerése
- Egy évados tévésorozatok
- Önéletrajzi emlékek felidézése
- Kulcsszavas eljárás (Galton) – emlékfelidézés hívószóra, időben is elhelyezni
- Önéletrajzi emlékezet interjú

Ribot törvény – régebbi emlékekre jobban emlékszünk, tartósabbak

Magyarázatok

- Hippokampusz és környező területek szerepe az emlékek konszolidálásában
- Később az új infok fokozatosan eljutnak más agykérgi területekre is
- Alvásmegvonás megzavarhatja a konszolidáció folyamatát

Traumás agysérülés

Wessex Fejsérülés Mátrix skála – agy trauma utáni fokozatos felépülését kísérő apró viselkedésbeli változások felmérése

- Általában poszttraumás amnézia – figyelemzavar és a tanulás képesség romlása
- Először a saját személyükre vonatkozó tájékozódást nyerték vissza, utána a téri orientációt, végül az idői tájékozódást
- Pl. 393 o.
- Korai neurális konszolidáció hiánya
- „durva” sportok - szemantikai feldolgozás sebessége csökken (módszer - 191. o.)

Sunderland és mtsai (1983)

- Páros asszociációs tanulás
  - Szó – és arcfelismerési teszt
  - Szemantikus feldolgozás sebessége teszt
  - Rövid szövegbekezdés azonnali és késleltetett felidézése
  - Kérdőív memóriaproblémákról
  - Napló
- Mind a közelmúltban, mind a régebben fejsérülést szenvedettek teljesítménye alacsonyabb, mint a kontrollcsoporté → tartós emlékezeti zavar

Rivermead Viselkedéses Memória Teszt (1998)

- Mindennapi emlékezeti problémák felmérése
- (396. o.)

- Clive Wearing esete – 17. o.
? Milyen amnézia?

ELMÉLET

HIÁNYZIK AZ EMLÉKNYOMOK MEGSZILÁRDÍTÁSÁNAK KÉPESSÉGE

- A. Nem épülnek ki hosszútávú emléknymok
- B. Kiépülnek, de hamar elhalványulnak

PROBLÉMÁT JELENT AZ EMLÉKEK HOZZÁKAPCSOLÁSA A KONTEXTUSHOZ

- forrásamnézia: nehezen idézik fel egy adott emlék forrását

HIPPOKAMPUSZ SZEREPE + KÖRNYEZŐ TERÜLETEK – „EMLÉKEZÉS” SZUBJEKTÍV ÉRZÉSE (epizodikus emlékezet)

Pszichogén amnézia

Általában

- A pszichológiai stressz vagy trauma emlékezeti veszteséget hozhat létre
- Ez egy érzelmi szükségletet elégít ki. Arra szolgál, hogy a nem kívánt élményt eltüntesse a tudatból
- Hirtelen kezdődik és fejeződik be
- Megakadályozza az élmény tudatossá válását, így csökkenti az élményhez kapcsolódó szorongást

Önéletrajzi emlékezethez kapcsolható **Pszichogén amnézia**

1. FUGA – önéletrajzi emlékezet hirtelen elvesztése + elkóborlás
  - 1-2 óra vagy nap
  - Ált. stresszhelyzet előtte
  - Depresszív hangulat
  - Gyakran volt már átmeneti, organikus amnézia előtte
  - Általános szemantikus tudás és intelligencia megőrződik
  - Önéletrajzi memóriaszigetek
  - Újonnan tanult dolgok, pl. szavak súlyosan sérülnek
  - Nem hatékony a gyógyszer és a hipnózis sem

2. HOMÁLYÁLLAPOT

- A személy elmenekül a helyzetből
- Elvész az összes, személyes azonosságával kapcsolatos információ
- A felépülés után sem emlékszik arra, ami a homályállapotban történt
- Hipnózissal az emlékek felidézhetők
- Az új környezetben normálisan, de a korábbtól eltérően viselkedik
- Amikor visszatér a régi környezetbe, nem emlékszik a közbenső dolgokra

James (1890): Ansel Bourne tiszteletes

Ácsnak tanult, de hirtelen, különös körülmények között megromlott a látása és a hallása. Ekkor ateistából keresztény lett. Azóta vándor prédikátorként élt. Gyakran fájt a feje, időnként rövidebb eszméletvesztések jelentkeztek nála. A baloldalon a bőre fokozottan érzékeny volt, egyébként fizikailag és szellemileg egyaránt jó állapotban volt. 1887. január 17-én kivett a bankból 55 dollárt, hogy bizonyos számlákat kifizessen. Ez volt az utolsó dolog, amire emlékezett. Aznap nem tért haza, és hónapokig senki sem hallott róla. Keersték az újságokban, a rendőrség is kereste. Március 14-én egy másik városban egy J. Brown nevű ember, aki 6 hete üzletet bérelt és papír, gyümölcs, valamint aprócikk kereskedéssel foglalkozott, hirtelen azt mondta, hogy az ő neve Ansel Bourne. Azt mondta tovább, hogy teljesen ismeretlen ebben a városban és a kereskedelemhez nem ért. Az egyetlen dolog, amire emlékezett az volt, hogy kivett a bankból némi pénzt. Nem hitte, hogy két hónap telt el azóta. Az emberek betegnek hitték, orvost hívtak, később érte jött a nagybátyja. Legyengült, egy csomó pénzt veszített az üzleten és már az édességboltba való belépést is borzalmasnak találta. Bourne korábban semmilyen kapcsolatban sem volt a kereskedelemmel. Brown, a szomszédok leírása szerint egy hallgató, precíz ember volt, nem volt benne semmi furcsa, vagy különös. Többször utazott Phyladelphiába áruért, maga főzött az üzlet hátsó részében és ott is aludt. Rendszeresen járt templomba, és egy a lelkésszel való találkozás során, nagyon jó előadónak találták. Ez volt az a pillanat, amikor a természetes állapotába visszakerült.

3. SZITUÁCIÓSPECIFIKUS AMNÉZIA

erőszakos bűncselekmények és gyilkosság esetén

- Szélsőséges érzelmek esetén, brutalitás esetén
  - Alkohol hatása – „filmszakadás” – meggátolja az emléknymok konszolidációját - !állapotfüggő emlékezet befolyása
  - 100-ból 78 % valódi, 14 % szimulált, 8% nem tisztázható
    - Olyan raboknál is akik önként adták fel magukat
    - Nem enyhítő körülmény
    - Hasonló jelenség áldozatok és szemtanúk esetében is
- Valós jelenség
- 33 % csak 3 év alatt nyeri vissza az emlékeit, 26 % részlegesen
- Előhívás problémája

4. A TÖBBSZÖRÖS SZEMÉLYISÉG

Fajtái (Ellenberg):

- Szimultán kettős személyiség
- Szukcesszív kettős személyiség
  1. Kölcönösen ismerik egymást
  2. Az egyik amnéziás
  3. Kölcönösen amnéziásak

Nissen és mtsai (1988): nő, 22 személyiségéből 8 nem tudott egymásról

- Közös implicit memória (szótő-kiegészítési feladat)
- Egymás emlékeinek explicit felidézésére nem mindig képesek a személyiségek
- ? Új életformát akarnak kipróbálni a személyiségekkel?

Szimultán kettős személyiség

- mindegyik külön identitásérzéssel rendelkezik,
- az egyik domináns, a másik háttérben van, halványan

Szukcesszív kettős személyiség: kölcönösen ismerik egymást

- Mindkét személyiség ismeri a másikat.
- Cory 1920
Egy 29 éves nő esetét ismerteti, „A” és „B” személyiség
- „A”: *normális, kulturált, ragyogóan kinéző nő. Kicsit gátlásos. Jól zongorázik, de vacakul énekel.*
- „B”: *öregebbnek és merészebbnek nézett ki. Egy tiszteletreméltó, komoly nő, aki azt mondja, hogy ő egy spanyol énekes reinkarnációja. Jól énekel. Amikor angolul (anyanyelvén) beszél, azt erős spanyol akcentussal teszi. Egy nemes kedvese. Táncosnő, gyönyörű szépség.*
- *A két személyiség tudott egymásról de mindkettőnek volt egy kis része, amelyet a másik nem ismert*

Szukcesszív kettős személyiség: Kölcsönösen amnéziás

- Gelin 1711

Egy fiatal nő a francia forradalom alatt Stuttgartba érkezett, ahol hirtelen megváltozott a személyisége és franciául beszélt jól, németül pedig akcentussal. A francia állapotában mindarra jól emlékezett, amit az előző francia állapotában tett, vagy mondott, de a német állapotában semmit se tudott a franciáról és fordítva

Szukcesszív kettős személyiség: az egyik amnéziás

- Azam 1887

Felida X., hallgató, csendes varrónő. Gyakran fájt a feje és sok pszichoszomatikus problémája volt. Egy krízis után vidáman, elevenen, panaszoktól mentesen, megváltozott személyiségként ébredt. A másodlagos személyisége sokkal egészségesebb volt, mint a primer. A másodlagos személyiség mindent tudott az a primer személyiségről, de a primer személyiség semmit sem tudott a másiktól.

5. PSZICHOGÉN FOKÁLIS RETROGRÁD AMNÉZIA

Anterográd amnézia nélkül

Ritka

Nem emlékeznek tisztán a múltjukra, de mások elmondásából megtanulhatják a múltjukat és ezt használják

241. o.

Organikus eredetű önéletrajzi emlékezeti zavarok

- Agysérülés következtében
- Az időben és térben való tájékozódás problémás
- *A személyiség elvesztésének érzését ritkán tapasztaljuk*

Önéletrajzi emlékezet és agy

A. Szemantikus/epizódikus megkülönböztetés

Organikus retrográd amnézia – események epizodikus emlékei és szemantikus önéletrajzi ismeretek (pl. tanárok nevei) elvesztése

Kivételek:

- olasz nő, jó személyes emlékezet, , de rossz közéleti emlékezet, híres emberek fényképeit sem ismerte fel
- Korszakov-szindrómás: fordított mintázat

B. Konfabuláció

– önéletrajzi infok hamisak, de nem szándékosan félrevezetőek,

pl. R. R. beteg kétoldali frontálislebeny-sérülés autóbaleset következtében, eszméletlen – történet az autóbaleset utáni eseményekről – 244. o.

- Frontális lebeny sérülés → Diszexekutív szindróma (végrehajtó rendszer zavara):

Kategória-fluencia problémás; „regélés” (245.o.)

C. Téveszmék

- A páciens nyilvánvalóan téves elképzelése önmagáról vagy a külvilágról
- Nagyon stabilan fennmaradhatnak
- Részletesekek
- Frontális lebeny sérülés
- Gyakran skizofréniában
- Fantasztikus elemek
- Gyakran üldöztetési tartalmúak

Pl. 246. o.

Brown-szindróma (?)

- A Bourne személyiség elfojtott, elutasított, amnéziás kivonata.
(W. James)

A hipnotikus amnézia

Hilgard:

- Az emléknymok között egy barrier jön létre, amely megakadályozza az emléknymok hozzáférhetőségét